

Expertadvies Erfgoedstandaard

Datum:	20 juli 2021
Versienummer:	1.0
Opdrachtgever:	Forum Standaardisatie Postbus 96810 2509 JE Den Haag 070-8887776 info@forumstandaardisatie.nl
Procedurebegeleiding:	Lost Lemon
Auteurs:	Ilmar Kotte en Jeroen de Ruig

Inhoud

1	Samenvatting en advies	3
2	Doelstelling expertadvies	4
2.1	Achtergrond	4
2.2	Doelstelling expertadvies	4
2.3	Doorlopen proces	4
2.4	Vervolg	5
2.5	Samenstelling expertgroep	5
2.6	Leeswijzer	5
3	Toelichting Erfgoedstandaard	7
4	Toepassings- en werkingsgebied	8
4.1	Functioneel toepassingsgebied	8
4.2	Organisatorisch werkingsgebied	8
5	Toetsing van standaard aan criteria	9
5.1	Toegevoegde waarde	9
5.2	Open standaardisatieproces	14
5.3	Draagvlak	18
5.4	Opname bevordert adoptie	20
5.5	Adoptieactiviteiten	21

1 Samenvatting en advies

De Erfgoedstandaard is een gestandaardiseerd gegevenswoordenboek (data dictionary) ten behoeve van erfgoedregistraties. Door toepassing van de Erfgoedstandaard worden gegevens over erfgoed (open data) op gestandaardiseerde wijze, en volgens eenduidige definities toegankelijk en uitwisselbaar.

Het functioneel toepassingsgebied is:

De erfgoed standaard kan worden toegepast bij het vastleggen en uitwisselen van data met betrekking tot het gebouwde, vervaardigde en aangelegde erfgoed (objecten en structuren met een zekere of verwachte cultuurhistorische waarde) in de fysieke omgeving.

Het organisatorisch werkingsgebied is:

Nederlandse overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.

De erfgoedstandaard voldoet aan de gestelde criteria voor opname op de lijst van aanbevolen standaarden.

Paragraaf 5.5 van dit document beschrijft aanbevelingen van de experts aan het Forum Standaardisatie en het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO) ten aanzien van de stimulering van adoptie van de standaard.

2 Doelstelling expertadvies

2.1 Achtergrond

De Nederlandse overheid streeft naar betrouwbare gegevensuitwisseling door het gebruik van open standaarden en het voorkomen van vendor lock-in. Het actieplan "Open Overheid", de Digitale Agenda 2017 en de kabinetsreactie op het Rapport Elias benadrukken dit beleid. Om dit doel te bereiken, onderstrepen het instellingsbesluit van het Forum Standaardisatie, de Generieke Digitale Infrastructuur en de verschillende architectuurkaders het gebruik van open standaarden bij het ontwerpen of inkopen van informatiesystemen.

Een van de maatregelen om de adoptie van open standaarden te bevorderen is de publicatie en het beheer van een lijst met open standaarden waarvoor een pas-toe-of-leg-uit verplichting geldt of waarvan het gebruik 'aanbevolen' is. Het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO) besluit welke standaarden op deze lijst worden opgenomen. Het OBDO baseert zich hierbij op expertadviezen, openbare consultaties en adviezen van het Forum Standaardisatie.

2.2 Doelstelling expertadvies

Dit document is een expertadvies voor de Erfgoedstandaard gericht aan het OBDO en het Forum Standaardisatie. De standaard is aangemeld door de Werkgroep De Data-Beet, als onderdeel van Federatie Grote Monumentengemeenten, voor opname op de lijst van aanbevolen standaarden.

Doel van dit document is om het Forum Standaardisatie en het OBDO te adviseren of de Erfgoedstandaard in aanmerking komt voor opname op de lijst van aanbevolen standaarden, al dan niet onder voorwaarden.

2.3 Doorlopen proces

Voor het opstellen van dit proces is de volgende procedure doorlopen:

1. De procesbegeleiders hebben op donderdag 6 mei 2021 een intakegesprek gevoerd met de indieners van de standaard. Tijdens de intake is de standaard getoetst op criteria voor inbehandelname en is een eerste inschatting gemaakt van de kansrijkheid van de procedure.
2. Het Forum Standaardisatie heeft op 9 juni 2021 besloten de aanmelding in procedure te nemen. Hierop volgend zijn namen van experts verzameld en zijn de experts benaderd voor participatie in expertbijeenkomst.
3. Op 5 juli heeft er een expertbijeenkomst plaatsgevonden middels videoconference. Tijdens de expertbijeenkomst zijn de diverse criteria doorgenomen.

Dit expertadvies geeft de uitkomst van de toetsing van de criteria door de experts tijdens de expertbijeenkomst. De procesbegeleiders hebben vervolgens een concept van dit expertadvies aan de geïnterviewde experts gestuurd met verzoek om commentaar. Na verwerking van

reacties van de experts is het expertadvies ingediend bij het Bureau Forum Standaardisatie (het secretariaat van het Forum Standaardisatie) ten behoeve van de publieke consultatieronde.

2.4 Vervolg

Het Bureau Forum Standaardisatie zal dit expertadvies openbaar maken ten behoeve van een publieke consultatie die plaatsvindt van 23 juli t/m 20 augustus (4 weken). Eenieder kan gedurende de consultatieperiode een reactie geven op dit expertadvies. Na afsluiting van de publieke consultatie koppelen de procedure begeleiders de reacties terug aan de experts.

Het Forum Standaardisatie adviseert het OBDO met een Forumadvies, wat samengesteld is uit de inzichten van het expertadvies en reacties uit de publieke consultatie.

2.5 Samenstelling expertgroep

Het Forum Standaardisatie streeft naar een representatieve expertgroep met een evenwichtige vertegenwoordiging van (toekomstige) gebruikers (zowel publiek als privaat), leveranciers, wetenschappers en andere belanghebbenden.

Ilmar Kotte en Jeroen de Ruig, beiden senior consultant bij Lost Lemon, hebben de procedure in opdracht van het Bureau Forum Standaardisatie begeleid.

De volgende experts hebben de expertbijeenkomst bijgewoond en input geleverd:

- Bram Gaakeer (Ministerie van OCW)
- Gert Jan Willighagen (Ministerie van OCW)
- Irene Velthuis (Gemeente Rheden)
- Marjolein Steeman (WG Data Beet)
- Denise Güth (WG Data Beet)
- Saskia Dijkema (Gemeente Zoetermeer)
- Johan Boer (VNG)
- Margriet Panman (Gemeente Zoetermeer)
- Marjolein Dik (Erfgoed Zeeland)
- Ben Roetgerink (VNG)
- Nadine van Tijn (Rijksdienst Cultureel Erfgoed)

Vanuit het Bureau Forum Standaardisatie waren Han Zuidweg en Hans Laagland aanwezig als toehoorders.

2.6 Leeswijzer

Hoofdstuk 3 geeft een korte toelichting op de standaard, met name het nut en de werking ervan.

Hoofdstuk 4 beschrijft het voorgestelde functioneel toepassingsgebied (situaties waarin de standaard functioneel gebruikt moet worden) en

organisatorisch werkingsgebied (organisaties die de standaard moeten toepassen).

Hoofdstuk 5 beschrijft de resultaten van de toetsing van de standaard aan de hand van de criteria voor opname op de lijst open standaarden.

3 Toelichting Erfgoedstandaard

De Erfgoedstandaard is een gestandaardiseerd gegevenswoordenboek (data dictionary) ten behoeve van erfgoedregistraties. Door toepassing van de Erfgoedstandaard worden gegevens over erfgoed (open data) op gestandaardiseerde wijze, en volgens eenduidige definities toegankelijk en uitwisselbaar.

Er zijn in Nederland verschillende overheden die gegevens over erfgoed al bijhouden. De gemeenten zijn (naast de Rijksdienst en Provincies) bronhouder van erfgoedgegevens. Zowel met betrekking tot beschermd erfgoed als erfgoed dat is geïnventariseerd of waarvan wordt verwacht dat het van belang is uit oogpunt van cultuurhistorie.

Op dit moment bestaat er geen richtlijn voor de wijze waarop deze informatie wordt vastgelegd. Voor de uitvoering van gemeente overstijgende projecten/initiatieven en de monitoring, van bijvoorbeeld de staat van het erfgoed, zorgt dit voor problemen omdat de data niet vergelijkbaar is en daardoor moeilijk is te interpreteren.

4 Toepassings- en werkingsgebied

De *instructie rijksdienst inzake de aanschaf van ICT producten en ICT diensten* verplicht overheidsorganisaties om relevante standaarden op de pas-toe-of-leg-uit lijst uit te vragen en toe te passen bij aanbestedingstrajecten.

Afhankelijk van de aan te schaffen functionaliteit moet een overheidsorganisatie bepalen welke standaarden op de pas-toe-of-leg-uit lijst relevant zijn. Hiervoor is voor iedere standaard een *functioneel toepassingsgebied* (in welke situaties is de standaard functioneel van toepassing) en een *organisatorisch toepassingsgebied* (welke organisaties moeten de standaard gebruiken) beschreven.

Secties 4.1 en 4.2 geven het advies van de expertgroep voor het functioneel en organisatorisch toepassingsgebied van de Erfgoedstandaard.

4.1 Functioneel toepassingsgebied

De experts adviseren als functioneel toepassingsgebied voor de Erfgoedstandaard:

De erfgoed standaard kan worden toegepast bij het vastleggen en uitwisselen van data met betrekking tot het gebouwde, vervaardigde en aangelegde erfgoed (objecten en structuren met een zekere of verwachte cultuurhistorische waarde) in de fysieke omgeving.

4.2 Organisatorisch werkingsgebied

Het organisatorisch werkingsgebied is minder relevant bij een aanbevolen standaard. Maar aannemelijk is dat er sprake is van het volgende organisatorisch werkingsgebied:

Nederlandse overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.

5 Toetsing van standaard aan criteria

Het Forum Standaardisatie hanteert vier hoofdcriteria om te bepalen of een standaard in aanmerking komt voor opname op de lijst:

1. Heeft de standaard toegevoegde waarde?
2. Zijn de standaard en het standaardisatieproces voldoende open?
3. Heeft de standaard voldoende draagvlak?
4. Is opname op de lijst nodig om de adoptie te bevorderen?¹

Ieder van deze hoofdcriteria heeft deelcriteria die beschreven staan in het document '*Toetsingsprocedure en criteria voor lijst met open standaarden voor indieners en experts*', te vinden op de website van het Forum Standaardisatie
<https://www.forumstandaardisatie.nl/content/toetsen-van-standaarden>.

Dit hoofdstuk beschrijft per criterium het resultaat van de toetsing. Voor de volledigheid is tevens de beschrijving van elk criterium opgenomen.

5.1 Toegevoegde waarde

De interoperabiliteitswinst en andere voordelen van adoptie van de standaard wegen overheidsbreed en maatschappelijk op tegen de risico's en nadelen.

5.1.1 *Is het toepassings- en werkingsgebied van de aanmelding goed gedefinieerd?*

5.1.1.1 *Is het functioneel toepassingsgebied goed gedefinieerd?*

Ja, deze is goed gedefinieerd. De Erfgoedstandaard kan door elke gemeente of erfgoedorganisatie die erfgoed registreert worden toegepast. De standaard is toepasbaar op gemeentelijke monumenten, rijksmonumenten en overig niet beschermd erfgoed.

Het gaat daarbij om al het gebouwde, vervaardigde en aangelegde erfgoed (objecten en structuren met een zekere of verwachte cultuurhistorische waarde) in de fysieke omgeving. Varend erfgoed hoort hier bijvoorbeeld ook toe. Net als interieurs en landschapsstructuren of 'gezichten'. Immaterieel erfgoed daarentegen niet.

De standaard beschrijft de structuur en semantiek van vast te leggen en uit te wisselen gegevens. Hoe de gegevens moeten worden uitgewisseld is nog geen onderdeel van de standaard.

Omdat voor archeologisch erfgoed eigen specifieke registratiestandaarden opgesteld zijn, valt de archeologie niet binnen het toepassingsgebied van de Erfgoedstandaard.

¹ Dit criterium is voornamelijk van toepassing op standaarden op de 'pas toe of leg uit' lijst, niet voor aanbevolen standaarden.

5.1.1.2 *Is het organisatorisch werkingsgebied goed gedefinieerd?*

Dit is minder relevant voor een aanbevolen standaard. De standaard is bedoeld voor de erfgoed registratie door gemeenten, waarbij het ook mogelijk is om Rijksvastgoed op gemeentegrond te registreren. De standaard is dus primair bedoeld voor gemeenten, maar ook Nederlandse overheden (Rijk, provincies en waterschappen) en instellingen uit de (semi-) publieke sector moeten rekening houden met deze standaard.

5.1.1.3 *Is de standaard generiek toepasbaar (en niet alleen bedoeld voor gegevensuitwisseling met één of een beperkt aantal specifieke organisaties)? (toelichtende vraag)*

Ja. Primair doel is de uitwisseling van eenduidige erfgoeddata, tussen gemeenten die erfgoed registreren en het DSO. De standaard beschrijft een informatiemodel voor registratie van erfgoed, en kan daarmee als een papieren standaard worden gezien. Concrete digitale gegevensuitwisseling tussen twee partijen is op basis van de standaard zonder aanvullende afspraken niet mogelijk.

Een uitwisselingsformaat is geen onderdeel van de standaard. Er is wel een voorziening met de naam Datamagazijn met een API (in ontwikkeling op basis van REST/JSON) die zijn ontworpen op basis van het informatiemodel. De API maakt geen onderdeel uit van de standaard.

5.1.2 *Verhoudt de standaard zich goed tot andere standaarden?*

5.1.2.1 *Kan de standaard naast of in combinatie met reeds opgenomen standaarden worden toegepast (d.w.z. de standaard conflicteert niet met reeds opgenomen standaarden)?*

Ja, er is momenteel geen andere standaard voor erfgoedregistratie binnen Nederland op de lijst van Open Standaarden. De Erfgoedstandaard maakt, waar van toepassing, reeds gebruik van vastgestelde standaarden en conflicteert daar niet mee.

5.1.2.2 *Biedt de aangemelde standaard meerwaarde boven reeds opgenomen standaarden met een overlappend functioneel toepassings- en organisatorisch werkingsgebied? (Dit kan ook om een nieuwe versie van dezelfde standaard gaan.)*

Ja, omdat er nog geen andere Erfgoedstandaard is vastgelegd. Wel is er wellicht sprake van samenloop met de Aquo standaard, deze heeft ook de mogelijkheid om objecten met een monumentenstatus te registreren.

5.1.2.3 *Biedt de aangemelde standaard meerwaarde boven bestaande concurrerende standaarden die in aanmerking zouden kunnen komen voor opname? (toelichtende vraag)*

Op dit moment zijn er geen concurrerende standaarden die aanmerking zouden kunnen komen voor opname op de lijst van open standaarden. De Erfgoedstandaard biedt als eerste standaard richtlijnen voor het opnemen

van een contour als onderdeel van de registratie en voor het onderhouden van koppelvlakken met de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Kadaster (BKR). Bovendien biedt de standaard mogelijkheden voor het registreren van 'de omgeving' van het object en voor het specificeren van deelobjecten en heeft daarmee een relatie met de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT). Hierdoor is de standaard breed toepasbaar. Het integrale karakter van de standaard is uniek ten opzichte van alle bestaande erfgoedregistraties (zoals aangetroffen bij Rijk, Provincie, Gemeenten).

Bovendien heeft de standaard een relatie met de DERA (Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur) als onderdeel van de NORA familie. De DERA is een referentiearchitectuur voor digitaal erfgoed. De architectuur is een uitwerking van de doelstelling uit de [Nationale Strategie Digitaal Erfgoed](#) om 'de maatschappelijke waarde te vergroten van de collecties van archieven, bibliotheken, musea en andere instellingen' door een betere (digitale) toegankelijkheid. De DERA gaat ook over (digitale) metadata van objecten in de materiële zin. De DERA gaat ook over (digitale) meta-data van objecten in de materiële zin. Zowel voor roerend erfgoed (bijvoorbeeld de beschrijving van de Nachtwacht) als onroerend erfgoed (waaronder monumenten).

De Erfgoedstandaard valt binnen het domein van de DERA en de werkgroep De Data-Beet heeft toegezegd de DERA kaders te volgen. Binnen de DERA wordt beschreven welke standaarden in een specifieke context gebruikt kunnen worden. Hierbij wordt de relatie gelegd met zowel internationale standaarden als de Art & Architecture Thesaurus (AAT) en domeinspecifieke standaarden, bijvoorbeeld de cultuurhistorische thesaurus (CHT) van RCE. Deze standaarden kunnen elkaar ook gedeeltelijk overlappen.

De DERA onderkent dat er meerdere terminologiebronnen gebruikt worden. Onderdeel van de DERA infrastructuur is een termennetwerk. In het termennetwerk kan de relatie gelegd worden tussen termen in verschillende terminologiebronnen. Het gegevenswoordenboek van de voorgestelde erfgoedstandaard is binnen de DERA een terminologiebron. De termen in deze terminologiebron bevatten voorkeurstermen voor gebruik door gemeenten. In een andere context worden soms andere voorkeurstermen gebruikt. Het termennetwerk biedt de mogelijkheid de relatie tussen voorkeurstermen in verschillende terminologiebronnen. Bijvoorbeeld tussen de AAT, de CHT, het gegevenswoordenboek van de Data Beet. Tevens kan in het termennetwerk de relatie worden gelegd met terminologiebronnen met geo-informatie. Door het termennetwerk kan een gebruiker zien welke termen mogelijk zijn en een term selecteren die past bij de context.

De DERA stelt ook eisen aan de techniek. Zo moeten alle terminologiebronnen als linked data worden aangeboden. Het transformeren naar linked data kan een organisatie zelf doen of dit laten uitvoeren door een andere organisatie. Inhoudelijke afstemming met de vertegenwoordigers van deze architectuur heeft nog niet plaatsgevonden. Wel zijn procesafspraken gemaakt.

5.1.2.4 *Is de standaard een internationale standaard of sluit de standaard aan bij relevante internationale standaarden? (toelichtende vraag)*

Nee, de Erfgoedstandaard is geen internationale standaard en sluit niet aan bij relevante internationale standaarden. Op het gebied van erfgoedregistratie bestaat tot nu toe alleen een standaard voor

collectiebeheer en registratie (Spectrum 5.0). Dat neemt niet weg dat de Erfgoedstandaard ook op internationaal vlak kan worden toegepast.

Zoals al eerder aangegeven heeft de Erfgoedstandaard een afhankelijkheid met de AAT, maar moet deze inhoudelijk nog verder verkend worden.

5.1.3 Wegen de kwantitatieve en kwalitatieve voordelen van adoptie van de standaard, voor de (semi-)overheid als geheel en voor de maatschappij, op tegen de nadelen?

5.1.3.1 Zijn de kosten van implementatie acceptabel en zijn deze kosten bekend en inzichtelijk?

De minister heeft een eenmalige decentralisatie bekostiging gedaan van 600.000 euro te besteden in 4 jaar, met als doel gemeenten te ondersteunen met hun overgang naar het DSO. Deze kosten dekken de inspanningen van de werkgroep om de data van deelnemende gemeenten te verzamelen en de omzetting naar de standaard te faciliteren. Het project zorgt ook voor de infrastructuur om de data met derden (zoals het DSO) te kunnen delen.

Het project is erop gericht de gemeenten maximaal te ontzorgen. De inspanningen van de gemeenten zijn beperkt tot het kunnen aanleveren van data binnen een minimale set van verplichte kenmerken. De gemeentelijke experts geven aan dat de standaard hen helpt om de gegevens administratie vorm te geven conform de standaard. De gemeenten bevestigen dat het hier om een minimale set gaat. Gemeenten zorgen voor de implementatie van deze minimale set en implementeren daarnaast naar eigen inzicht een aanvullende set. De minimale set kan wellicht worden uitgebreid in de volgende versie van de standaard in samenspraak met de participerende gemeenten.

5.1.3.2 Is er een (kwalitatieve) businesscase van de standaard aanwezig?

Over het algemeen zijn er bij gemeenten geen financiële middelen aanwezig voor het op orde krijgen van hun erfgoedregistratie. Er zijn ook geen kosten geraamd voor een extra inspanning omdat de implementatie van de omgevingswet budgetneutraal zou gaan plaatsvinden. Inmiddels is gebleken dat de voorbereidingen grote inspanning vragen van de gemeenten. Het op orde brengen van de erfgoedregistratie krijgt daarbij geen prioriteit.

Om het doel van de omgevingswet dichterbij te krijgen is adoptie van een landelijke standaard een voorwaarde. Alleen door de gemeenten maximaal te ontzorgen bij de adoptie van deze standaard is het mogelijk om de erfgoeddata landelijk eenduidig toegankelijk te maken. Alle inspanning (en beschikbaar budget) is daarop gericht.

5.1.3.3 Is de meerwaarde van de standaard goed inzichtelijk te maken? Wat betekent de standaard voor de (bedrijfs)processen van een organisatie of keten en wat los je met de standaard op?

De belangrijkste meerwaarde van de standaard is dat het invulling geeft aan de gedachte van de Omgevingswet: gemeenten hebben de plicht om informatie met betrekking tot de omgeving eenduidig beschikbaar te

stellen aan zowel ambtenaren als burger. Alle belanghebbenden moeten een gelijke informatiepositie kunnen innemen. Wat betreft erfgoed betekent dit dat niet alleen de aanduiding van 'gemeentelijk monument' op het omgevingsplan nodig is (inclusief de daarbij behorende regels), maar ook achterliggende informatie over de cultuurhistorische waarde en andere objecten in de omgeving die in de integrale context van een initiatief van belang kunnen zijn in cultuurhistorisch perspectief. Deze informatie zal niet direct kunnen blijken uit het omgevingsplan. De standaard biedt de mogelijkheid dat gemeenten hun erfgoedinformatie zo ontsluiten dat deze vanuit het DSO op een eenduidige manier kan worden bevraagd (bijvoorbeeld vanuit een vragenboom of als visuele laag op de kaart).

Het DSO is de directe aanleiding geweest voor het ontwikkelen van de standaard. Maar ook andere bedrijfsprocessen kunnen hier gebruik van maken. Bijvoorbeeld het opstellen van monitors met betrekking tot de bouwkundige staat van (gemeentelijke) monumenten. Of het in kaart brengen van duurzaamheidskenmerken van erfgoed. Dit zijn provinciale of landelijke projecten die baat hebben bij een eenduidige registratie van de kerngegevens van erfgoed. Zij beschikken dan over onderling vergelijkbare registratie-eenheden waaraan zij hun eigen project specifieke kenmerken kunnen toevoegen.

Een eenduidige set van gegevens die door alle gemeenten wordt registreert en door meerdere landelijke afnemers kan worden toegepast, heeft een meerwaarde. Op dit moment zijn de bestaande software leveranciers van gemeenten niet geïnteresseerd in het bieden van de mogelijkheid om erfgoed te registreren, waarschijnlijk mede vanwege het ontbreken van een standaard. Mogelijk dat een gedragen Erfgoedstandaard daar verandering in gaat brengen. Grote gemeenten bouwen nu zelf registratievoorzieningen, kleine gemeenten hebben hier de middelen niet voor. Daarmee komt een eenvoudige en eenduidige wijze van vastleggen en uitwisselen van gegevens in gevaar.

5.1.3.4 *Zijn de beveiligingsrisico's aan overheidsbrede adoptie van de standaard acceptabel?*

Ja, omdat de Erfgoedstandaard uitgaat van open data en op zichzelf geen vertrouwelijke (persoons-)gegevens bevat.

5.1.3.5 *Zijn de privacyrisico's aan overheidsbrede adoptie van de standaard acceptabel?*

Ja, omdat de Erfgoedstandaard uitgaat van open data en op zichzelf geen vertrouwelijke (persoons-)gegevens bevat.

5.1.4 *Conclusie criteria 'Toegevoegde waarde'*

De standaard heeft zeker toegevoegde waarde. De belangrijkste toegevoegde waarde van de standaard is dat het invulling geeft aan de gedachte van de Omgevingswet: gemeenten hebben de plicht om informatie met betrekking tot de omgeving eenduidig beschikbaar te stellen aan zowel ambtenaren als burger, de standaard biedt hier een basis voor. Concrete digitale gegevensuitwisseling tussen twee partijen is

op basis van de standaard zonder aanvullende afspraken nog niet mogelijk.

De eenduidigheid geeft gemeenten handvatten in het opzetten van de erfgoedregistratie, zodat deze gegevens eenduidig kunnen worden vastgelegd en ook gedeeld kunnen worden.

5.2 Open standaardisatieproces

De ontwikkeling en het beheer van de standaard zijn op een open, onafhankelijke, toegankelijke, inzichtelijke, zorgvuldige en duurzame wijze ingericht.

5.2.1 Is de documentatie voor een ieder drempelvrij beschikbaar?

5.2.1.1 Is het specificatiedocument beschikbaar zonder dat er sprake is van belemmeringen (zoals hoge kosten of lidmaatschapseisen)?

Ja, het specificatiedocument is voor een ieder beschikbaar zonder dat hier belemmeringen of kosten aan verbonden zijn.

5.2.1.2 Is de documentatie over het ontwikkel- en beheerproces (bijv. het voorlopige specificatiedocument, notulen en beschrijving van de besluitvormingsprocedure) beschikbaar zonder dat er sprake is van belemmeringen (zoals hoge kosten of lidmaatschapseisen)?

Ja, Werkgroep De Data-Beet rapporteert ca. 2x per jaar over de voortgang in het ontwikkelproces aan de opdrachtgever, het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten (BPE). Deze stukken zijn opvraagbaar bij de opdrachtnemer van het project, via de leden van de werkgroep.

5.2.2 Is het intellectuele eigendomsrecht voor eenieder beschikbaar, zodat de standaard vrij implementeerbaar en te gebruiken is?

5.2.2.1 Stelt de standaardisatieorganisatie het intellectueel eigendomsrecht op de standaard (bijvoorbeeld patenten of licenties) onherroepelijk royalty-free voor eenieder beschikbaar?

Ja, het doel van de standaard is dat deze zoveel mogelijk wordt toegepast.

5.2.2.2 Garandeert de standaardisatieorganisatie dat partijen die bijdragen aan de ontwikkeling van de standaard hun intellectueel eigendomsrecht voor (onderdelen van) de standaard onherroepelijk royalty-free voor eenieder beschikbaar stellen?

Ja, alle intellectuele eigendomsrechten liggen bij de gemeente Amsterdam (als rechtspersoon en opdrachtnemer van het BPE).

5.2.3 Is de inspraak van eenieder in voldoende mate geborgd?

5.2.3.1 Is het besluitvormingsproces toegankelijk voor alle belanghebbenden (bijv. gebruikers, leveranciers, adviseurs, wetenschappers)?

Ja, de Erfgoedstandaard is door het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten vastgesteld in de vergadering van 5 april 2019. De stukken zijn opvraagbaar bij de opdrachtnemer van het project, via de leden van de werkgroep.

Participeren in de doorontwikkeling van de standaard is vooral voorbehouden aan gemeenten die lid zijn van de Federatie Grote Monumentengemeenten. De naam van de federatie doelt niet op de grootte of hoeveelheid inwoners van de gemeente, maar op de hoeveelheid monumenten binnen de gemeente. Iedere gemeente kan lid worden.

5.2.3.2 Vindt besluitvorming plaats op een wijze die zoveel mogelijk recht doet aan de verschillende belangen?

Ja, de Federatie Grote Monumentengemeenten is een kennisnetwerk voor gemeenten. Aangesloten gemeenten hebben inspraakmogelijkheden en recht; zij zijn de belanghebbenden voor en met wie de Erfgoedstandaard in beginsel is opgezet ten behoeve van de registratie van gemeentelijk erfgoed. Hun belangen zijn vertegenwoordigd bij de besluitvorming door het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten.

5.2.3.3 Kan een belanghebbende formeel bezwaar aantekenen tegen de gevolgde procedure?

Nee, leden van de Federatie Grote Monumentengemeenten kunnen als zij de Erfgoedstandaard willen wijzigen, hiervoor als lid van de Federatie voorstellen aandragen. De indieners van de standaard geven aan dat er mogelijk in de toekomst wel een bezwaarprocedure komt, het beheer en de procedures zijn nog in ontwikkeling.

5.2.3.4 Organiseert de standaardisatieorganisatie regelmatig overleggen met belanghebbenden over doorontwikkeling en beheer van de standaard?

Ja, bij het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten worden de voortgangsrapportages besproken/informatief ingebracht en de Erfgoedstandaard is diverse keren onderdeel geweest van informatieve kennisbijeenkomsten van de Federatie Grote Monumentengemeenten. Ook via andere kanalen presenteert de werkgroep de Erfgoedstandaard en haalt feedback op, zoals via een webinar voor de Erfgoedacademie.

Na de publicatie van de standaard vond meermalig afstemming plaats met het project Beter Kenbaar, dat zich richtte op het centraliseren van de gemeentelijke WKPb-registers. Gemeentelijk monumenten maken deel uit van de Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (WKPb), tot de invoering van de omgevingswet. Vanuit dit project werd het nut van een landelijke standaard voor Erfgoeddata onderschreven en over en weer werd feedback uitgewisseld over bijvoorbeeld de onderlinge verwijzingen.

Door deel te nemen aan een klankbordgroep voor de ERM begeleidingscommissie 'Schouwen voor monumenten' kon ook met partijen die betrokken zijn in de uitvoering van erfgoedmonitors feedback worden verzameld over de standaard.

De werkgroep heeft ook webinars georganiseerd om toelichting te geven op de standaard. De werkgroep onderschrijft het belang van communicatie en het krijgen van feedback.

5.2.3.5 *Organiseert de standaardisatieorganisatie een publieke consultatie voordat (een nieuwe versie van) de standaard wordt vastgesteld?*

Er vindt vooral consultatie plaats door publieksparticipatie onder de leden van de Federatie Grote Monumentengemeenten en dat is een continu proces, ook omdat de ontwikkeling gaande is. In kleiner verband vindt zeer regelmatig consultatie plaats van gemeenten dan wel provincies.

5.2.4 *Is de standaardisatieorganisatie onafhankelijk en duurzaam?*

5.2.4.1 *Is de ontwikkeling en het beheer van de standaard belegd bij een onafhankelijke non-profit standaardisatieorganisatie?*

Ja, de ontwikkeling ligt bij Werkgroep De Data-Beet, die verbonden is aan het onafhankelijke non-profit kennisnetwerk, de Federatie Grote Monumentengemeenten.

5.2.4.2 *Is de financiering van de ontwikkeling en het onderhoud van de standaard voor tenminste drie jaar gegarandeerd?*

Ja, de opdracht voor het ontwikkelen van de standaard is geïnitieerd door het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten in het tweede kwartaal van 2018. Voor het project is voorzien in een financiering voor ontwikkeling tijdens de projectfase die eindigt per 31-12-2022. Het financieel kader voor beheer en onderhoud van de Erfgoedstandaard moet in de komende periode van het project inzichtelijk worden en is aanhangig gemaakt bij de minister van OCW en bij het BPE voor de periode na het aflopen van het huidige project.

De experts van het Ministerie van OCW geven aan dat het allerm minst zeker is dat er weer opnieuw financiering wordt gegeven. Financiering voor het doorontwikkelen en beheer van de standaard is gegarandeerd door BPE. De financiering van de tooling, voorzieningen en API is (nog) niet geregeld. De VNG is mogelijk ook nog een partij die een bijdrage aan de financiering kan doen. Dit is nog niet verkend.

5.2.5 *Is het (versie) beheer van de standaard goed geregeld?*

5.2.5.1 *Heeft de standaardisatieorganisatie gepubliceerd beleid met betrekking tot (versie)beheer van de standaard? Bij voorkeur is dit beleid ook beschreven in een beheerplan (met o.a. aandacht voor migratie van gebruikers)*

Nee, dit onderdeel moet in de komende maanden nog nader uitgewerkt en uitgeschreven worden. Er is een begin gemaakt met een beheerdocument.

5.2.5.2 Is de beheerdocumentatie goed vindbaar en verkrijgbaar?

N.v.t. want nog niet beschikbaar.

5.2.5.3 Is het belang van de Nederlandse overheid voldoende geborgd bij de ontwikkeling en het beheer van de standaard?

Ja, de Erfgoedstandaard draagt bij aan een eenduidige manier van samenwerken, waardoor betrouwbare overheidsinformatie over erfgoed als open data eenvoudig uit te wisselen is en toegankelijk voor iedereen. Het BPE ziet toe op de effectiviteit van het project op dit punt.

5.2.5.4 Is de vertegenwoordiging van belanghebbenden bij het beheer van de standaard een goede representatie van het werkingsgebied en functioneel toepassingsgebied van de standaard?

De belanghebbenden zijn primair de gemeenten; zij zijn op dit moment betrokken via de FGM. Op termijn (na invoering van de omgevingswet) zullen mogelijk andere stakeholders (initiatiefnemers, burgers) in beeld komen.

5.2.5.5 Is het standaardisatieproces van de standaardisatieorganisatie zodanig goed geregeld dat het Forum zich kan onthouden van aanvullende toetsing bij de aanmelding van een nieuwe versie van de standaard?

Nee, dit onderdeel moet nog nader uitgewerkt worden.

5.2.6 Is er adoptieondersteuning voor de standaard?

5.2.6.1 Is er een toegankelijk aanspreekpunt of organisatie waar meer informatie over de standaard is te vinden en op te vragen is?

Ja, dat is de Werkgroep De Data-Beet, die het project uitvoert onder de Federatie Grote Monumentengemeenten in opdracht van het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten. De aanwezige gemeenten geven aan dat de ondersteuning goed vanuit de werkgroep.

5.2.6.2 Wordt er ondersteuning gegeven in de adoptie en de implementatie van de standaard?

Ja, er volgt een individuele terugkoppeling in de vorm van een rapportage na het valideren van de aangeleverde erfgoeddata volgens de Erfgoedstandaard. Werkgroep De Data-Beet kan benaderd worden om hierbij een toelichting/uitleg te geven. In voorkomende gevallen initieert de Werkgroep zelf actief het contact voor terugkoppeling of ondersteuning bij gebruik van de Erfgoedstandaard.

5.2.7 Conclusie criteria 'Open standaardisatieproces'

De basis voor een open standaardisatieproces is gelegd. Gemeenten kunnen participeren als ze lid zijn en hebben inspraak. De Werkgroep Data-Beet is bezig met het opstellen van een beheerplan en levert ondersteuning bij de implementatie van de standaard.

Ondanks dat de financiering voor het beheer van de standaard is gegarandeerd, is deze financiering te mager om ook alle benodigde tooling te bekostigen.

5.3 Draagvlak

Aanbieders en gebruikers moeten voldoende positieve ervaring met de standaard hebben.

5.3.1 Bestaat er voldoende marktondersteuning voor de standaard?

5.3.1.1 Bieden meerdere leveranciers ondersteuning voor de standaard?

Nee, dit moet zich nog ontwikkelen. Op dit moment is de FGM ontwikkelaar en serviceverlener voor de standaard. Mogelijk dat leveranciers voldoende marktwaarde zien met de komst en het draagvlak van deze standaard.

5.3.1.2 Kan een gebruiker de conformiteit van de implementatie van de standaard (laten) toetsen?

Ja, dat is onderdeel van de rapportage waarmee inzichtelijk gemaakt wordt hoe de standaardisatie heeft uitgewerkt en welke inspanning nog van gebruiker nodig/wenselijk is om zijn volledige dataset conform de Erfgoedstandaard op te leveren.

5.3.1.3 Draagt de standaard voldoende bij aan interoperabiliteit zonder dat aanvullende standaardisatieafspraken (zoals lokale profielen) noodzakelijk zijn om de standaard te implementeren of te gebruiken?

Ja, de standaard gaat in beginsel uit van wat een gebruiker reeds beschikbaar heeft en geeft aan waar de beschikbare data mogelijk gecomplementeerd zou moeten worden. Daarbij zal uitval mogelijk zijn, wat een inspanning verlangt van de gebruiker om te zorgen dat de gehele beschikbare (en gewenste) dataset gestandaardiseerd kan worden volgens de Erfgoedstandaard.

Het is denkbaar dat dit met terugwerkende kracht effect heeft op lokale profielen, maar dat zal naar verwachting beperkt zijn en daarnaast afhankelijk van de gebruiker. Het zal altijd een keuze van de gebruiker blijven om wijzigingen aan zijn kant aan te brengen. (geen verplichting)

5.3.1.4 Zijn er profielen of voorbeeldimplementaties van de standaard aanwezig en zijn deze vrij te gebruiken?

Ja. Er zijn voor verschillende gemeenten reeds implementaties gedaan. Voor enkele gemeentes was de erfgoeddata reeds online verkrijgbaar. Deze is door de werkgroep De Data-Beet vertaald middels de Erfgoedstandaard naar een eenduidig dataset. Op aanvraag van de VNG is deze genereerde dataset gedeeld voor een landelijk project waarbij een kaartbeeld gemaakt wordt.

5.3.2 Kan de standaard rekenen op voldoende draagvlak?

5.3.2.1 Staan de belangrijkste stakeholders vanuit de overheid voor deze standaard achter de adoptie van de standaard?

Ja, de belangrijkste stakeholders voor de Erfgoedstandaard zijn de gemeenten. De 90 gezamenlijke gemeenten in het BPE hebben de opdracht voor de ontwikkeling van de Erfgoedstandaard verleend en staan er achter. Ook de VNG heeft het initiatief van het begin af aan ondersteund.

Vanuit de rijksoverheid is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) betrokken geweest bij de beginfase van de ontwikkeling van de standaard. Zij staat neutraal ten opzichte standaard omdat de positie van de RCE ten opzichte van het DSO verschilt van de positie die gemeenten innemen. De werkgroep stemt de ontwikkeling af met de RCE binnen het afstemmingsoverleg DSO.

5.3.2.2 Staan de overheidsorganisaties die daadwerkelijk worden geraakt door een mogelijke verplichting van de standaard achter het gebruik van de standaard?

Er is geen sprake van een verplichting. Het betreft hier een aanbevolen standaard. Gemeenten zijn enthousiast over de standaard het helpt hen met het realiseren van een gedragen registratie, die voldoet aan de minimale eisen van gegevensdelen met afnemers.

5.3.2.3 Wordt de aangemelde versie van de standaard binnen het organisatorische werkingsgebied door meerdere Nederlandse overheidsorganisaties gebruikt?

Op dit moment is de erfgoeddata van ca. 30 gemeenten 'onder handen' bij de Werkgroep De Data-Beet.

Omdat de Erfgoedstandaard openbaar gepubliceerd is, komt het voor dat er organisaties zijn die hiervan zelfstandig gebruik maken.

5.3.2.4 Wordt een vorige versie van de standaard binnen het organisatorische werkingsgebied door meerdere Nederlandse overheidsorganisaties gebruikt?

N.v.t. dit is de eerste versie.

5.3.2.5 *Is de aangemelde versie backward compatible met eerdere versies van de standaard?*

N.v.t. dit is de eerste versie.

5.3.2.6 *Zijn er voldoende positieve signalen over toekomstige gebruik van de standaard door (semi-)overheidsorganisaties, het bedrijfsleven en burgers?*

Ja, uit de consultatiegesprekken met gemeenteambtenaren uit het vakgebied blijkt dat de Erfgoedstandaard helpt bij de inrichting van de erfgoeddata in aanloop naar de Omgevingswet. In het algemeen is men zeer positief over het perspectief dat een standaard biedt voor een gezamenlijke standaard waarmee de erfgoedinformatie breed kan worden ontsloten.

5.3.3 *Conclusie criteria 'Draagvlak'*

Vanuit gemeenten is er draagvlak voor de standaard. Ook de experts van andere overheidspartijen geven unaniem aan dat het hebben van een landelijke standaard voor gemeenten van groot belang is om de erfgoedgegevens eenduidig vast te leggen en beschikbaar te stellen voor afnemers.

5.4 Opname bevordert adoptie

De opname op de lijst is een geschikt middel om de adoptie van de standaard te bevorderen.

Met de lijst wil het OBDO de adoptie van open standaarden bevorderen die voldoen aan de voorgaande criteria (toegevoegde waarde, standaardisatieproces en draagvlak).

- Met de pas-toe-of-leg-uit lijst beoogt het OBDO standaarden te verplichten als:
 - a. hun huidige adoptie binnen de (semi-)overheid beperkt is;
 - b. opname op de lijst bijdraagt aan de adoptie door te stimuleren (functie = stimuleren).
- Met de lijst aanbevolen standaarden beoogt het OBDO standaarden aan te bevelen als :
 - a. hun huidige adoptie binnen de (semi-)overheid reeds hoog is;
 - b. opname op de lijst bijdraagt aan de adoptie door te informeren en daarmee onbedoelde afwijkende keuzes te voorkomen (functie = informeren).

5.4.1 *Is opname op de aanbevolen lijst het passende middel om de adoptie van de standaard binnen de (semi)overheid te bevorderen?*

Ja. Vooral intern gemeenten helpt dit om voldoende ruimte te krijgen om de standaard te implementeren en toe te passen.

5.4.2 *Conclusie criteria 'Opname bevordert adoptie'*

Ja, de vastlegging van de Erfgoedstandaard draagt bij aan adoptie, omdat stakeholders waarde hechten aan een eenduidige status van de standaard, voordat zij tot implementatie overgaan.

Met de Erfgoedstandaard worden stakeholders gewezen op de compleetheid en mogelijke gebreken van hun eigen datasets. Dit draagt bij aan de kwaliteit van de informatievoorziening van de overheid.

5.5 Adoptieactiviteiten

Gebruik van de standaard is het uiteindelijke doel van het Forum Standaardisatie en OBDO. Plaatsing op de pas-toe-of-leg-uit lijst of de lijst aanbevolen standaarden is hiervoor een eerste stap, maar voor het daadwerkelijk adopteren (implementeren en gebruiken) van de standaard is vaak aanvullende actie benodigd. Aanvullend kan Forum Standaardisatie dan ook bijdragen aan adoptie van de standaard door het actief inzetten van adoptie-instrumenten of ondersteunende acties. Welke kansen zijn er om de adoptie te versnellen en welke drempels bestaan er die de adoptie van de standaard hinderen?

De expertgroep adviseert het Forum Standaardisatie en OBDO om bij de opname op de lijst van aanbevolen standaarden de volgende oproepen ten aanzien van de adoptie van de Erfgoedstandaard te doen:

- De standaard verbetert registraties en bevordert de mogelijkheid tot uitwisseling en daarmee hergebruik van de gegevens. Hiervoor is het belangrijk dat alle gemeenten de standaard adopteren en toepassen.
- Zorg voor een gestandaardiseerde representatie en implementatie van het informatiemodel zodat de standaard makkelijker geadopteerd en geïmplementeerd kan worden. Gebruik bij het documenteren van het model UML en volg de MIM standaard. Advies is om eerst een REST API beschikbaar te stellen (makkelijk te gebruiken) en daarna Linked Data. Dit geeft bijvoorbeeld ICT leveranciers concrete handvatten voor implementatie en ondersteuning van de standaard.
- Zorg voor voldoende financiering van de benodigde tooling (zoals API) die nodig is om de adoptie van de standaard verder te brengen.
- Gebruik de IMG100.000+ (en VIAG) beroepsverenigingen informatiemangers, voor adoptie van de standaard.